

მიიღება ხელის მოწერა ფასი 1 წლ. — 5 მან ამა 1912 წლ. დამლევამდე—1 მან. 50 კაპ., სოფლის მასწავლებელთ, სამკითხველოებს და უმაღლეს სასწავლებლებში მოსწავლეთ დაეთმობათ 4 მან.

ყოველ კვირეული საზოგადო-ეკონომ.

მიური და სალიტერატურო უზრუნალი რედაქცია ღიაა ყოველ დღე 11—1 საათ.

მისამართი: თბილისი, გაბაევსკიი პერ. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოზისა: თბილისი კლდე

მიიღება ხელის მოწერა

ყოველ კვირეულ საზოგადო-ეკონომიური

და სალიტერატურო უზრუნალ

„კლდე“-ზედ.

1913 წლის იანვრიდან ყურნალი უფრო ფართო პროგრამით გამოიცემა, ჩაერთობა ილუსტრაციები, კარიკატურები და სხ. მოწვეულ არიან ახალი თანამშრომელნი, როგორც ადგილობრივი, ისე რუსეთსა და საზღვარ გარედან.

ფ ა ს ი:

1 წლ.	6 თვ.	3 თვ.	1 თვ.	კალკე №	საზღვარ გარედ
5 მან.	2 მ.	75 კ	1 მ. 50 კ	50 კ	10
4 მან.	2.50 კ	1 მ.	40 კ	40 კ	10

სოფლის მასწავლებელთ, სამკითხველოებს, სტუდენტებს და კოოპერატიულ დაწესებულებათ დაეთმობათ

საზღვარ გარედ ყველა ფასებს ემატებათ თვეში 5 შაური გადასახადი.

განცხადების ფასი: ყდაზედ, როგორც აღნიშნულია; ტექსტის სხვა და სხვა ადგილას—კანტორასთან შეთანხმებით.

ს ა რ ჩ ე ვ ი ცხოვრების გაძვირება საქართველოში.—
თევ. ლლონტისა. Bona fide?—ა—ისა. ისევე
 ქალები.—**ბაბოსი.** ხსალი ამბავი. ჰრესა. კვირი-
 დან-კვირამდე. კულტურული საქმიანობა სოფლად.
 —**მროველისა.** ქართველი ტიპირიაზევი. —**ფარ-**
სმან-ფარუხისა. ბლკანეთის ომ და ზევი.—
მეომარისა. კანცერტი.

ცხოვრების გაძვირება საქართველოში

II.

მეჩვიდმეტე საუკუნეში—როგორც ხანანაში-
 ლის ცნობებიდან დავინახეთ—საარსებო მასალებზე
 ფასები ძლიერ დაბალი იდგნენ. ცოტა განვითარე-
 ბას ვხვდავთ მე-XVIII ში. რა იყო ამის მიზეზი? ფუ-
 ლის სიძვირე? დიად, ფული ნაკლებად ტრია-
 ლებდა საქართველოში მეჩვიდმეტე საუკუნეში.
 მაგრამ მიზეზი ფულის სიმცირობისა ვაჭრობისა და სა-
 ერთო ეკონომიურ ცხოვრების განუვითარებლობა
 იყო-

მე-XIV—XV საუკუნიდან საქართველოში ნა-
 მდვილი ბატონ-ყმური წეს-წყობილობა მყარდება.
 საგარეო ცხოვრება საქართველოსი ამ ხანიდან ერ-
 თიანად წყდება. ფეოდალური მიწის საკუთრება და
 უფლებრივად გაბატონება ამ ფეოდალებისა გლეხ-
 ყმობის ხარჯზედ, კუთხე საერისთავოების კარ-ჩა-
 კეტილობა და ყოველგვარ ურთი-ერთობის გაწყვეტა
 სამფლობელოთა შორის, აფარებს ქვეყანას ცნობილ
 შავ სუდარას ბატონ-ყმობისას, რაშიაც ყოველ გვარი
 ვაჭრობა და ცხოველი აღებ-მიცემობა შეუძლებელი
 ხდება.

ბუნებით დაჯილდოებული მხარე, ჩვენი ხელ-
 უხლებელი მიწის ნიადაგი მცირე შრომითაც დიდ
 ძალ მოსავალს იძლეოდა ხოლმე. მწარმოებელი ძა-
 ლა თუ საკმაოდ და ზედ-მეტად ქმნის საარსებო მას-
 ალებს, მომხმარებელთა კონტინგენტი განსაზღვრუ-
 ლია. ბაზარი და კულტურა განუვითარებელია, ასეთ
 პირობებში ვინ უნდა იყიდოს ზედ-მეტე მასალები?
 ვის არა აქვს მქადი და ლობიო, პური თუ ქერი?
 რადგანაც ზედ-მეტე მასალების გასაღება შეუძლებე-
 ლი იყო, ამიტომ ხშირად, მებატონეთა ბედელში
 დიდ ძალი სურსათი ღებოდა და ოხრდებოდა.
 რადგან ამ ზედ-მეტე მასალების დაზოგვა არავითარ

ანგარიშს არ წარმოადგენდა¹⁾ და მას დაუზოგავად
 ფლანგავდნენ; ამიტომ შესაძლებელი გახდა მწვეარ-
 მიმინოების გამრავლება, ლხინისა და ქივიის, დღე-
 ობებისა და ათასნაირ სადღესასწაულო მოვლენათა
 გულუბზე ქამა სმაში გამოხატვა. ძღვნობა, ჩვენი ხალ-
 ხის ზღაპრული პურ-მარილიანობა მხოლოდ ამ
 ობექტურ პირობებით უნდა აეხსნათ.

ცხოვრება რომ განვითარებული ყოფილიყო,
 მიმოსვლა და ვაჭრობა გაჩაღებული, ზედ-მეტე მასა-
 ლების გასაღება—რელიზაცია, მაშინ მხარეში მეტი
 ფულებიც შემოვიდოდა, ცხოვრება გართულდებოდა,
 მიიღებდა სხვა სახეს და როგორც დღეს ქართველ-
 თა ძველი ჩვეულებანი, სანაქებო პურ მარილიანობა
 და სხ. მოვლენები ქრებიან²⁾ ისე წა-სულშიაც არ
 ექნებოდა მას ნიადაგი. მაშინ ცხოვრებისათვის სა-
 ქირო მასალებზე ფასიც მეტი იქნებოდა და მნი-
 შველობაც.

მე-XVIII საუკუნეში საქართველოს ცხოვრება
 სრულიად ანორმალურ სურათს წარმოადგენს. ამ ხა-
 ნაში—საარსებო მასალების ფასს ერთიანად საზ-
 ღვრავს მხარის სოციალ-ეკონომიური პირობები—
 ხოლო საერთოდ ცხოვრებას მეტად ეტყობოდა გა-
 ძვირება. მე-XVIII—საუკუნის მიწურულში და გან-
 საკუთრებით მე-XIX—საუკუნის დასაწყისში, ცხოვ-
 რება უფრო ნორმალურ კალაპოტში დგება. რუსე-
 თის სახელმწიფოს გაბატონება პირველ ხანებში შე-
 უძლებლად ხდის აღმოსავლეთ მტარვალურ სახელ-
 მწიფოების უთავბოლო თარეშს. შემდეგ, მხარის და-
 ქსაქსული ნაწილები ერთდებიან, ისპობა მათ შო-
 რის ბაჟები, ყალიბდება 1830 წლამდე ბატონ-ყმო-
 ბა და ვითარდება ვაჭრობა—აღებ-მიცემობა.

სოციალ-ეკონომიურ ცხოვრების რამდენადმე
 გამორკვევა და განვითარება, ეკონომიურ მოვლენ-
 ნებსაც განსაზღვრულ ჩარჩოში აყენებს. საქონლის
 გაცვლა-გამოცვლა, ზედ-მეტე მასალების უცხოეთის
 ბაზარზე გატანა და შემოტანა ისეთ საგნებისა, რო-
 მელსზედაც ადგილობრივ არსებობს მოთხოვნილება
 —შეუძლებლად ხდის ძველებურ ცხოვრების დამა-
 ხასიათებელ ანორმალურ ფასებს, ბაზარი აქ იხსნე-

1) ჯერ ერთი მიმინოს ყოლა და შენახვა თანამედროვე
 ფასებში რომ გამოვხატოთ ძველთა საქმენი, დაჯდებოდა არა
 ნაკლებ 50—60 მანეთისა.

2) ფრიად საგულისხმეო და სასიხარულოა „თემი“-ს
 № 48-ის ცნობა გურიაში ძველ ჩვეულების წინააღმდეგ ხალ-
 ხის ამოძრავება. ეს მოძრაობა ნამდვილი შედეგია ახალ
 სოც.-ეკონომიურ ძალთა განწყობილებისა, რასაც უფრო და-
 ლაკებით შემდეგ შევხებით.—თ. ლლონტი.

ბა და ჩვენი საქონელიც მთელ ქვეყნიერების ბაზრის საერთო პირობებში იმყოფება.

მე-XIX — საუკუნის მეორე ნახევარიდან კი ადგილობრივი პირობები როდი საზღვრავენ ქართველთა ნაწარმოებ საქონელთა ღირებულებას, არამედ მთელ ევროპის ბაზრებში არსებული ფასების კონიუნქტურა. და ეს განსაკუთრებით რკინის გზების გაშენებიდან ჩვენში. რკინის გზებმა ჩვენს ეკონომიურ ცხოვრებაში ნამდვილი რევოლუცია მოახდინეს და საქართველო განათლებულ ევროპას გადააბა— ამ სიტყვის ნამდვილსა და ღრმა მნიშვნელობით. დღეს ყოველგვარი ხორაგი, ყოველივე საქონელი იყიდება და ფასობს საერთაშორისო მაზანდის მიხედვით. აბრეშუმის ფასებს ჩვენ გვიკარნახებს არა ადგილობრივ მცხოვრებთა მოთხოვნილება-საჭიროება, არა ადგილობრივ მწარმოებელთა შრომის რაოდენობა, დახარჯული კონკრეტულ მასალაზე—არამედ მთელ მსოფლიო ბაზრის პირობები. სიმინდისა და პურის ფასს ევროპის გამოფიტულ ნიადაგიანი სახელმწიფოები გვიკარნახებენ ხოლმე. რაც უნდა დიდი მოსავალი იქმნას ჩვენში, ან რაც უნდა მკაცრი მოუსაველობა, ხორბლეულობის ფასის რაოდენობა მსოფლიოს ხორბლეულობის ფასების კონიუნქტურაზე იქნება დამოკიდებული; რადგან ყოველი ფუთი ჩვენი მწარმოებლის ნაწარმოებისა ამ მსოფლიო ბაზარზე გადის.

რაკი საერთაშორისო ბაზრის კონიუნქტურა საზღვრავს ადგილობრივ მასალებზე საბაზრო ღირებულებას — რაიცა მტკიცედ გარკვეულ და საერთაშორისო მდგომარეობით მოდის მოძრაობაში— ამიტომ ჩვენში— ყველა ქვეყნების მსგავსად — საცხოვრებელ მასალებზე ფასები წესიერად მოძრაობენ. მაგრამ საკითხავია: რა საზღვრავს თვით საერთაშორისო ბაზრის ფასებს? მოქმედებს თუ არა სხვა ქვეყნებში შემჩნეული და გარკვეული კანონები საქართველოშიაც?

სოფლის მეურნეობას თანამედროვე კაპიტალისტური ცხოვრება თან და თან უკიდურეს გაჭირვებაში აყენებს. ნიადაგის და ბუნების ძალთა ირაციონალური—კაპიტალისტური ექსპლოატაცია, მონოპოლიური უფლება კერძო საკუთრებაზედ, მიწის

სინოციერეს ძლიერ მალე ფცქენიან და მით აპარტახებენ საუკეთესო ხარისხის ადგილებს. შემდეგში, გაოხრებული ადგილები ნაკლებ ნაყოფს იძლევიან, მანქანითა და ხელოვნურად მიწა-ადგილების წარმოება რაციონალურ ექსტენსიურ მეურნეობას ვერასოდეს ვერ შეედრება სარგებლობით. ამიტომ, მწარმოებელთა სასარგებლოთ და ხელსაყრელად ურჩებათ, ნაკლებ ხარისხის მიწას მიმართონ დასამუშავებლად. ამგვარ დიფერენციის მეოხებით, მიწაზე თანდათან მეტ შრომის დახარჯვა და შედარებით ნაკლებ ნაყოფის მიღება, მალლა სწევს სამეურნეო მასალებზე ფასსა და ასე მთელი ცხოვრება ძვირდება.

ამერიკაში და რუსეთში ექსტენსიური კულტურა ინტენსიურზე იცვლება და გასულ საუკუნის უკანასკნელ ხანებში ამერიკის ხორბლს კონკურენციას სრულებით ვერ იტანდა კაპიტალისტურ ინტენსიურ კულტურის ევროპის სოფელი... დღეს კი ამათი მეტოქეობის შიში აღარ არის. ამერიკარუსეთიდან თან და თან ნაკლები საარსებო მასალები გააქვთ, რუსეთს გერმანიიდანაც შემოაქვს ხორბლეული, თუმცა ეს ფაქტი გერმანიის მთავრობის ეკონომიურ პოლიტიკის წყალობითაც უნდა აიხსნას.

სწორედ ირაციონალურ-ინტენსიურ მიწის ექსპლოატაციას დიდი ალავი აქვს აგრეთვე საქართველოში¹⁾. ჩვენში კაპიტალისტურ-ინტენსიური მეურნეობა ჯერაც არ არაა განვითარებული, მაგრამ სანაცვლოდ პრიმიტიულ-ინტენსიური მეურნეობა კაი ხანია რაც არსებობს და რაიცა პირდაპირ გამადგურებელია სოფლის მეურნეობისათვის. ამიტომ მიწა ჩვენში თან და თან ნაკლებ ნაყოფს იძლევა და ის ყოველ დღე ჰკარგავს ჩვენი ხალხის საარსებო საკითხში მთავარ როლის მნიშვნელობას. ჩვენი მიწა ადგილის გამოფიტვას სტატისტიკური კრებულები და კერძო მკვლევარნი მეტის მეტად ამკარად ჰყოფენ. სხვა და სხვა დროს ერთ სახაზინოდ დესტინაზე მოდიოდა ხერბლეული:

დესტინაზე

დესტინაზე

		სიმინდი.	ხორბალი.		სიმინდი.	ხორბალი.
ლენჩუმის მაზრაში	1884—1885 წ.წ.	80 ფ.	50 ფ.	1910—1911 წ.წ.	}	61 ფ. 35 ფ.
ქუთაისის "		85 "	70 "			
ოზურგეთის "		160 "	—			
თელავის "		75 "	65 "			
თბილისის "		60 "	65 "			
თიანეთის "		—	72 "			
დუშეთის "		—	90 "		55 "	50 "

¹⁾ ჩვენში გავრცელებულია ახრი სოფლის კულტურის ექსტენსიობაზე. ნამდვილად ჩვენში მეურნეობა ირაციონალურ-ინტენსიურად სწარმოებს, მაგრამ ამსაინტერესო საგანზე სხვა დროს ვიქონიებთ მსჯელობას.—თ. ლ.

სინამდვილე, რომელსაც დაახლოვებით გვიხატავს ეს ციფრები—აშკარად გვიმოწმებს ჩვენს მეურნეობის მთავარ ძალის—მიწათ მოქმედების დაცემას, **ნიადაგის გამოფიტვას**. რადგ ნაც მიწა თან და თან გაყვლეფილ-გაფუჭენილი რჩება, ამიტომ ხალხი იძულებული ხდება ხვნა-თესვას ნაკლები ყურადღება მიაქციოს და მიმართოს ნივთიერ საშუალების სხვა წყაროს. აი, მაგალითად მაშინ, როდესაც საქართველოში სწრაფი ნაბიჯით წინ მიდის მევენახეობა და სხ. სპეციალური კულტურა (ქუთაისის გუბერნიაში 1897 წ. ღვინის მოსავალი უდრიდა 1,5 მილ. ფუთს, 1904წ.—3,2 მილ. ფ. და 1907 წ.—4,4 მილ. ფუთს), ხვნა-თესვას ხალხი ნაკლებ დეტანება. ასე მაგ. ქუთაისის გუბერნიის საკუბერნო სტატისტიკურ კომიტეტის ცნობებით დაუთენიათ სიმინდი:

1898	წელს—	800,6	ათასი ფუთი
1900	"	682,4	" "
1900	"	707,7	" "
1905	"	903,9	" "
1907	"	561,1	" "
1908	"	588,5	" "

იმავ წყაროების გადამუშავება ჩვენ გვანახვებს რომ 1900 წელს, სულზე სიმინდის მოსავალი უდრიდა—13,22 ფუთს, 1905 წ.—12,34 ფ., 1907 წ.—10,73 ფ. და 1908 წ.—9,91 ფუთი. ვგონებთ რომ საკმაო უნდა იყოს ეს ცნობები და თან დამა-

თელავის მაზრაში	ქერი	ხორბალი	სიმინდი	ქერი	ხორბალი	სიმინდი
თბილისის	40 კ.	70 კ.	33 კ.	96 კ.	125 კ.	85 კ.
თიანეთის	40 კ.	80 კ.	—			
დუშეთის	40 კ.	65 კ.	40 "			
შორაპანის	55 "	65 "	50 "			
ლენხუმის	—	10 "	50 "	101 კ.	120 კ.	80 კ.
ქუთაისის	48 "	65 "	65 "			
ოზურგეთის	—	—	55 "			

ამნაირად დავასკვნათ: საქართველოში განვითარებული ცხოვრების გაძვირება აიხსნება ადგილობრივ და საერთაშორისო სოფლის კულტურის გაძვირებით, მიწის ნაკლებ ნოყიერებისა და შრომის ზედ-მეტ ხარჯით.

ეს არის მთავარი მიზეზი ცხოვრების გაძვირებისა. რაც შეეხება ბაჭებს, პრემიებს და სხ. ასეთ ხელოვნურ ზომებს, ან ტრესტების, სინდიკატების, ჩარჩების და სხ. მოვლენებს, მართალია, ცხოვრების გაძვირებაზე ამავსაც აქვს რამდენადმე გავლენა,

მტკიცებელი ჩვენი სოფლის მეურნეობის კრიტიკულ ყოფა-მდგომარეობისა.

რა გავლენას იქონიებდა სოფლის მეურნეობის აგეთი კრიზისი საცხოვრებელ მასალების ფასებზე?

ეკონომისტ ფონ-ტიუნენის მიხედვით, განცალკევებულ-გარიყულ სახელმწიფოდ რომ წარმოვიდგინოთ საქართველო, მაშინ ჩვენ ნათლად და ადვილად დავინახავთ, რომ ამ გარემოებას თან მოჰყვებოდა ყოველგვარ სანოვანის გაძვირება. მცხოვრებთა გარკვევებით მოთხოვნილება იზრდება, მოწოდება კლებულობს, ბემ-ავერსკის უბრალო თეორიაც გვასწავლის, რომ ამ შემთხვევაში მოთხოვნილების ყოველ საგანზე ფასები აიწვევა, მაგრამ თანამედროვე რეალური საქართველო ხომ სრულებით არა ჰგავს ფონ-ტიუნენის გარიყულ სახელმწიფოთ, საქართველო გადაჯაჭვულია მთელ თავის ალებ-მიცემობითა და ცხოვრებით მთელ მსოფლიოსთან და ამიტომ ადვილად შეიძლება ჩვენში ძვირად საშოვნელი მასალების გარედან შემოტანა, სადაც უფრო იაფია. მაგრამ საქმეც ის არის, ის რაც გვანახა საქართველომ, კიდევ უფრო მკაცრ სურათს გვანახვებს სხვა სახელმწიფოები, ასე რომ დიდად იაფ მასალების შემოტანაზე ლაპარაკი დღევანდელ პირობებში ყოვლად შეუძლებელია. ამიტომ, ფასები საცხოვრებელ მასალებზე დღითი დღე დიდდებიან. სტატისტიკური ცნობები აშკარად და ნათლად გვიხატავს ჩვენს აბსტრაქტულ-თეორიულ მოსაზრებებს. ასე მაგალითად ფუთი ღირდა.

მაგრამ არა საზოგადო და საერთაშორისო. სახელმწიფოს ეკონომიური პოლიტიკა შეიცვლება, ტრესტების-სინდიკატების მადა შეიძლება სათანადო ფასებში ჩააყენოთ, ვაჭრობის მოწესრიგება კოოპერატივების საშუალებით, მაგრამ დღევანდელ კაპიტალისტურ ცხოვრების პირობებში, დღევანდელ მონოპოლიურ მიწის საკუთრებისა და საწარმოვო საშუალებათა ირაციონალურ ექსპლოატაციის ჩარჩოებში—შეუძლებელია თანამედროვე სიძვირეს თავი დავახწიოთ. მხოლოდ რაციონალური მეურნეობა და ალებ-

მიცემობა — ამ სიტყვის უღრმეს მნიშვნელობით — შესძლებს ცხოვრების გაძვირების ნორმალურ კალაპოტში ჩაყენებას და არა ფულების ნორმალური რაოდენობა — როგორც ამას ვულგარული ეკონომისტები ამბობენ.

30 XI 1912 წ.

თევდ. ლლონტი.

B O N A F I D E ?

„მე არ შემეძლო თავად-აზნაურული ინტერესი მცხოვრებთა ინტერესებზედ მალლა დ მეყენებინა და ქართული ეროვნული — მთელი მხრის ინტერესებზედ“.

ღრმა აზროვანი ტირადა ესე ეკუთვნის არა რომელიმე დემოკრატს და ინტერნაციონალისტს, არამედ აზნაურს და „მამულიშვილს“ და თვით თავად-აზნაურობის წინამძღოლსა თავად ჰაველე თუმანიშვილს. არ გავეხდეთ იმის მტკიცებას, რომ ასეთი „ლიბერალური“ აზროვნება შეუფერებელია აზნაურისთვის, მაგრამ როცა თავად-აზნაურთა წინამძღოლი „საერთო მხარის ინტერესებს“ იცავს მაშინ, როცა ამას მხარე არ საჭიროებს და ფეხით კი სთელავს თავად-აზნაურთა ინტერესს, როცა ამ ინტერესის დაცვას ქართველი თავად-აზნაურობა „მუხლ-მოდრეკილი“ ეხვეწება, — მაშინ ამ თავად-აზნაურობასაც არა ნაკლები მოქალაქობრივი გამბედაობა უნდა ჰქონდეს, რომ ის სავარძელი, რომელიც უკავია თავად თუმანიშვილს ბელინსკის ქუჩაზედ სავაკანსიოდ გამოაცხადოს.

ამას მოითხოვს ღრმად შეგნებული ეროვნული ინტერესი ქართველ თავად-აზნაურობისა.

თუ თავად პ. თუმანიშვილს უფლება აქვს უციფიროდ, უსაბუთოდ და უსაფუძვლოდ, არამც თუ გვიმტკიცოს სარგებლობა კ. რკინის გზისა და ს. ბაქოს გზის შეერთებისა, არამედ სისრულეშიც მოიყვანოს ეს შეერთება, ჩვენც არა ნაკლები უფლება გვაქვს მარტოოდენ ინტუიტიურის საშუალებით ვამტკიცოთ წინააღმდეგი.

როდესაც წინაშე, არა თუ მარტო თავად-აზნაურობისა, არამედ მთელის ერისა, ხდება ისეთი თვითნებობით აქტი გზათა შეერთებისა, რომელიც ყირაშალა აყენებს მთელს ჩვენ განზრახვებს და მისწრაფებას, მაშინ ჩვენ უფლება გვაქვს განვაცხადოთ, რომ დარღვეულია ნაციონალური დისციპლინა. დეე, ამ სიტყვებში სხვა და სხვა ნაირად მოაზრე ხალხმა გაახვიოს სხვა და სხვა აზრი, დეე, მათ, ვინც მოქ-

მედობენ გონიერად, დარღვეულ ნაციონალურ დისციპლინას, უწოდონ დარღვეული ნაციონალური პოლიტიკა, ვინც ხელ-მძღვანელობს გრძნობით მათ უწოდონ დარღვეული პატრიოტიზმი და ვინც შორსა სდგანან ერთზედაც და მეორეზედაც, სიფრთხილის მოსაზრებით, უწოდონ მხოლოდ დარღვეული რიგიანობა, მაგრამ ერთი კი ცხადია, რომელ მხრიდანაც უნდა შეეხოთ მას, თქვენ აღმოაჩენთ აქ მხოლოდ ჩაშლილს ეკვილიბრიუმს.

ჩვენის აზრით, თვით ლაპარაკიც კი, სარგებლობაზედ თუ ზარალზედ მომეტებულია, რადგან საქმე იმდენად მატერიალურ სარგებლობაში არ არის (რომელიც არც „შეერთების“ დროს არსებობს), რამდენად თვით კახეთის რკინის გზის დამოუკიდებლობაში და იმ პრინციპში, რომელსაც იცავდა თავად-აზნაურობა. თუ მივიღებთ მხედველობაში იმ პერსპექტივას, რომელსაც გვიქაძიდა დამოუკიდებელი არსებობა კახეთის გზისა და რომელიც ჯერ არ არის გაბათილებული მოწინააღმდეგეთაგან, ჩვენ საჯაროდ უნდა განვაცხადოთ, რომ „შეერთებით“, რომელსაც, აქვე ვიტყვით, სამინისტროების, კურტაქისა და დირექტორობის ადგილის სუნი უღის, — თავად თუმანიშვილმან სასტიკად და ცინიკურად გადასაულა ჩვენი ეროვნული ინტერესი და შარა გზის რაინდივით წინ უყვლა მას.

ჩვენ მოვისმინეთ თვით თუმანიშვილის თავისდაცვა და ცინიზმის მეტი ვერა გამოვიტანეთ რა იქიდან. შეგვიძლიან მხოლოდ ისა ვსთქვათ, რომ თვით თავადი თუმანიშვილი არა ნაკლებ ნიჭიერი „დამცველი“ ყოფილა და გარდაწყვეტა იმისა, თუ კახეთის რკინის გზის საქმეში გვაზავასა და თუმანიშვილის შორის რომელია პატრონი და რომელი კლიენტი, მიგვინდვია ჩვენი საზოგადოების იმ ნაწილისთვის, რომელიც მუხედავად ყოველივე აშკარაობისა, მაინც „გონიერ“ ნეიტრალიტეტს იცავს.

თავის დაცვა თუმანიშვილისა არა ნაკლებ ცინიკური იყო, ვიდრე ვეჭილობა გვაზავასი და არა ღირს მაზედ გაჩერება. ჩვენ გვაოცებს მხოლოდ თავხედობა იმ ადამიანისა, რომელსაც არავინ არა სწამს, რომელმაც არ იცის არც ერთი ციფირი, არც ერთი საბუთი და არც ერთი მოსაზრება, მაგრამ რომელიც სამინისტროების და ჩვენ გამყიდველ ბანკების წერილებს საჯაროდ დიდის ზეიმით კითხულობს და იმპოზანტურ შთაბეჭდილებას ახდენს ლიბერალურ, რადიკალურ და თვით მოსოციალისტე ადამიანებზედაც კი. მაგრამ ამასთანავე, ჩვენ აქვე უნდა აღვნიშნოთ, როგორც თუმანიშვილის ნა-

ლაპარაკებიდან, ისე გვაზავს წერილიდან ორი ადგილი, რომლებიც როგორც ერთმანეთის დამატება და ახსნა-განმარტება, სულ ახალ შუქსა ჰყვანს კახეთის-რკინის გზის საკითხს, მაგრამ რომლისაგანაც თუმანიშვილის როლი უფრო სასტიკი, გონების ამრევი და იქნებ, Bona fide, მოლაღატურაც ხდება.

ჯერ ბატონ გვაზავამ აღნიშნა, რომ კახეთის რკინის გზის კონცესია **ერთგვარი პოლიტიკური ლგოტა** იყო, ვითომც მთავრობისაგან ბოძებული და მერე თავად თუმანიშვილმა გვაუწყა ერთი მინისტრის აზრი, რომ იმავე კონცესიის მოცემა თურმე არა იყო, თვინიერ **გაუგებრობისა** (неоднородности).

თუ მივიღებთ მხედველობაში, მართლაც, რომ მთავრობა კონცესიის მოცემით ერთგვარ პოლიტიკურ ლგოტას აძლევდა თ.-აზნ., რაც ადვილად წარმოსადგენელია, და თუ ანგარიშს გაუწევთ თუმანიშვილისაგან პეტერბურგიდან ჩამოტანილ, მინისტრის ნალაპარაკებს, მკითხველი ადვილად დაინახავს აქედან, რომ ჩვენ გვქონია საქმე ორნაირ პოლიტიკურ კურსთან, როცა კონცესიის მოცემა **სასურველად** ყოფილა მიჩნეული—ეს ერთი კურსი და მეორე კურსი კი, როცა ამ კონცესიის **გაბათილება** და თავად-აზნაურობის მშრალზედ დასმა, არა ნაკლებ სასურველი ყოფილა პირველზედ.

თუ ეს ასეა, ჩვენ კი უფლება არა გვაქვს უარყოთ ეს, რადგან ამას ამბობენ თვით ჩვენი მოწინააღმდეგენი, მაშინ როლი თავ. თუმანიშვილისა კახეთის რკინის გზის დამოუკიდებლობის გაუქმებაში და ამ რიგად რეაქციონურ კურსის ხელის შეწყობაში უარესად საზიზღარია და ის რეაბილიტაცია, რომელიც მან „მოახდინა“ წარსულ კვირას საკმარისი არ არის.

რეაბილიტაცია კი არ არის საჭირო, საჭიროა გამომზევება ამ საქმის გულ-ღვიძლისა და თუ მართალია ზემოდ ნათქვამი, რომ მთავრობას სურდა თავად-აზნაურობის მშრალზედ დასმა, სწორედ ისე, როგორც, მაგალ., ვარშავა-ვენის რკინის გზის საქმეში—პოლონელებისა, მაშინ მთავარ კითხვად იზადება ის, თუ რამდენად შეუწყო ამ საქმეში მთავრობას ხელი თავ. პ. თუმანიშვილმა. აი, რა აინტერესებს ქართველ საზოგადოებას და ვიდრე ამ საკითხზედ საზოგადოება ნამდვილ პასუხს არ მიიღებს, ყოველივე ცდა ისეთ უპრინციპო გაზეთებისა, როგორც „თემი“, „ზ. რეჩი“ და სომხური გაზეთი „ტიფლისკ. ლ.“ თავად თუმანიშვილის გამართლებისა მხოლოდ მზაკრული ოვაცია იქნება.

მსჯავრი საზოგადოებისა ისეთი დიდია, რომ ვერავითარი თანაგრძობა, აღრესები და პროტესტები ჩვენებურ პოლიტიკურ რეგვენთა, შთაბეჭდილებას ვერ მოახდენენ და განსვენება. „მამული-შვილთაგან“ მიძღვნილ დაფნებზედ, თავ. თუმანიშვილისთვის ჯერ ნაადრევია.

პოლიტიკური რეგვენები არიან ყველა ხალხში და რაც უფრო მეტი გვყავს ჩვენ ისინი, მით უფრო ხალხი ეყოფილვარ ჩვენც, ალბად ასეთია ირონია საქართველოს ბედისა, მაგრამ, როცა საზოგადოებრივ აზრს, წინააღმდეგ სამართლისა და ლოლიკისა, ჰქმნიან სწორედ ეს პოლიტიკური რეგვენები და აშკარა დამნაშავეს, თავზედ მოწამებრივ გვირგვინს ადგამენ, იმ თავზედ, რომელშიაც შემუშავდა დიდი ეროვნული დანაშაული, ჩვენ მაშინ ვალდებულნი ვართ ვაღვიძოთ ხალხის სინიღისი, გამოვიხმოთ ქეშმარიტი სამართალი და ვათქმევინოთ ამ სამართალს პირუთენელი სიტყვა.

ა — ი

კიდევ ქალებზე

წავიკითხე წერილები ჩვენთან, ქალებთან, ქენკ. გაბაშვილისა და სევდიასი. მომაგონდა ჩვეულებრივი, ათასჯერ ნაღეკი აზრები გათრეულა (?) გაზეთის მოწინავე წერილისა, სადაც არის ხოლმე მაგალითად ასე: „იმ დროს, როცა კულტურას დაუსერია დედამიწის ზურგი რკინის გზის ლიანდაგებით, იმ დროს, როცა ეს კულტურა ეცილება მზის სინათლეს ელექტრონითა, იმ დროს, როცა ამ კულტურამ საოცარის სისწრაფით დაიპყრა ჰაერი, აქა და აქ კი სუფევს ასეთი და ისეთი უკულმართობა“...

გადმოალაგეთ ძველი გაზეთები და იქაც იმავე სიტყვებით ჰპოვებთ ქალებისადმი საყვედურს, რომ რუსული ტიტინით თავი მოგვწონს; წარსულში დედა თავის ადგილზე იყო და ახლანდელი დედაც, სასურველია, თავის ადგილზე იყოს. ეს სულ ქეშმარიტებაა, არავინ უარს არ იტყვის, მხოლოდ უნდა შევნიშნოთ, რომ ეს თქმა, რაკი ბევრჯელ და ერთფერ გავიძახით, უშინაარსოდ გამოჰკვეთს. რა ავლადიდება მართლა ეს, რომ ახლანდელი ქალები რუსულის ტიტინით თავებს იწონებენო. ამის ლაპარაკი ძალიან ცოტაა, საჭიროა მეტი განმარტება, საჭიროა დახატვა იმისი, თუ რუსულად რომ

ტიტინს არ ვეტროფოდეთ, რას უნდა ვესწრაფოდეთ; ნუ თუ ქართულად რომ ვიტყვით ეს გვეყოფა?| ვგონებ, საჭიროა მეტი განმარტება, გათვალისწინება აწმყო მდგომარეობისა. უნდა დაიხატოს ის ადგილი, რომელზედაც ქალი უნდა ამაღლდეს და თავის ძალას გამოაღებინოს იმდენი უნარი, რამდენის მოცემაც შეუძლიან — მას. რა ენაზედაც გნებავთ იტყვიან, რამდენი შვილიც გინდათ გააჩინეთ, ის ამ უნარს ქალს ვერ შესძენს, იმიტომ რომ ტიტინი არაფრის გამოძღვება.

ძველი დედის ადგილი ძალიან გარკვეულად მოსჩანდა, ძალიან შეთანხმებულიც იყო ყველასთან. ძველად მტერი ერისა შიგ სახლში იყო შემოჭრილი და გაღესილი ხმლით ყველას, კაცსა და ქალს თავზედ ეღვა: „იწამე ისლამი, დაჰგმე შენი ღმერთი, მიიღე ჩემი ზენ და გახდი ჩემი მონაო“, ამას იტყოდა მტერი, ხმაღს მოუქნევდა და ქართველს თავს მოჰკვეთდა. როგორი რეგვენი უნდა ყოფილიყო ვინმე, რომ არ მოესაზრებინა, არ მოეწოდებინა შვილისთვინ, მამისთვინ და ქმრისთვინ, ხალხისთვინ და არ ეთქვა, მოდიოთ, თუნდ გავწყდეთ, ამ მტერს მოვერიოთ და შევიწარჩუნოთ სამშობლო და თავისუფლებაო.

ღიად, მხოლოდ ესე შეიძლებოდა მოქცევა და სხვაფერ წარმოდგენაც კი ძნელია.

ხოლო დღეს, ერის მტერი ესე სახლში არ გვიხის თავების საკვეთად. ამ მტრისაგან შორიდგან, უხილავად, მიწის ქვეშ ჩაწყობილია მიღები, ხილულადაც ზოგან ღარებია გამოდებული; ამ მიღებს და ღარებში მოღის შხამი, რომელიც ზოგან მიგვლევას, ზოგან გვასწავლებს და გადაგვარების გზაზედ გვაყენებს.

ამისთანა მტერს ჯერ დანახვა უნდა, მას ცნობა უნდა, მისი და სხვისი ცხოვრების შესწავლა გვინდა, შეგნება; შხამისთვინ წამალის გამოძებნა გვინდა და ყველა ამას კი, იცით რომ ქართული ტიტინი ვერ არგებს! ამას ძალიან სერიოზული თვით-შეგნება უნდა, განათლებით და ცოდნით აღჭურვა უნდა; მაშინ დედობასაც კარგს გაუწყვთ და ერის შვილობასაც. გვინდა განათლება, განვითარება ისეთი კი არა, როგორც ჩვენ მამაკაცებს გადიპლომირება უნდათ ხოლმე. არა, ცოდნის შეძენა გვინდა ისეთისა, რომელმაც უნდა გვაძინოს ქემარიტი შეხედულება ადამიანზე გვასწავლოს რომ ღიადი სიყვარულის და მშვენიერი სათნოების დამთესია თავისუფლება, წინმსვლელობის გზაა ცოდნა, მოქმედება და შრომა. ღიად, დღეს მოსჩანს,

რომ ქალებს უნდა წარუდგინოთ უფრო დიდი და გარკვეული მოთხოვნილებანი და ვაგრძობინოთ მთელი მისი მოვალეობა მამულის წინაშე.

ბაბო.

(საქართველო)

უცვლელად ვებქადეთ პატივცემულ მანდილოსნის ალღევებულ წერილს, მაგრამ არ შეგვიძლიან დავეთანხმოთ ყველა აქ აღნიშნულ დებულებაზედ.

რალა თქმა უნდა, რომ ჩვენი ქვეყნის ისტორიული სინამდვილე უფრო მარტივ ფარგლებში ტრიალებდა, ვიდრე ეხლა, მაგრამ მაშინაც ცხოვრება საკმაოდ რთული იყო და დედაკაცსაც საპატიო ადგილი ეჭირა. იქნებ არც ერთ ქვეყანაში არა ჰქონია მოპოვებული ისეთი თავისუფლება, როგორც ჩვენში, მაგრამ აქაც ვერ გამოიჩინა უნარი მამაკაცთან გათანასწოებისა. და თუ წარსულში სწორე აღლო აართვა სინამდვილეს ქართველმა ქალმა ეს იქნება ცხოვრების სიმარტივის ბრალი იყო, დღეს კი კითხულობს: მაჩვენეთ ჩემი ადგილიო: მრავალი უხილავი, მიწაში დაფლული ლულებით შხამი მოასკდა სამშობლოს და საშველი გვიჩვენეთო.

ვინ? ვინ უნდა აჩვენოს ქალს ეს საშველი, თუ თითონ არ შეიგნო და თითონ არ შეეგუა სინამდვილეს? მამაკაცმა? თუ მტერია, გზას როგორ გასწავლით, თუ მეგობარი და თანასწორი, რატომ თითონ შენ, დედაკაცო, არ მოსძებნი გზას შენსას?

ჩვენ, უფლებრივ თანასწორობის მომხრენი ვართ, მაგრამ იმიტომ კი არა, რომ გვწამდეს დედაკაცის და მამაკაცის ღირებულების თანასწორობა, არამედ იმიტომ, რომ ეს განსხვავება, ერთისა დი იმავე პირობებში ჩაყენების დროს — უფრო მკაფიოდ გამოჩნდება.

მაგრამ ამ საკითხს უფრო დაწვრილებით შევხებით, რადგან ჩვენს ეროვნულ მისწრაფებაში ქალთა საკითხის ასე თუ ისე გადაჭრას დიდ მნიშვნელობას ვაძლევთ.

რედ.

ახალი ამბავი

შეკითხვა დებუტატთა საკრებულოს. ამ დღეებში ჩამოვიდა შეტერბურგიდან დ. ე. ჩოლოყაშვილი და დებუტატთა საკრებულოს უნდა წარუდგინოს მოხსენება კახ. რკ. გზის ბედ-იღბლის შესახებ. როგორც გაგვიკეთ, საიშველო ამბავი ჩამოუტახია.

წ რ ე ს ა

ესლ ტრავიზში მდგომარეობის იმაშია, რომ ეს მოხსენება, კ. რ. გ. მოწინააღმდეგე ზ. ი. თუმანიშვილის თანხლებით უნდა მოხდეს და როგორ გამოიყენებს ახალს ცნობებს იმის სურვილზეა დამოკიდებული.

რა ზომებს იღებს ამ შემთხვევაში დეპუტატთა საკრებულო საადრუმლოების დასაცავად?

ახალი საზოგადოება. ქუთაისში, ადგილობრივ ინტელიგენციის თათხობით, დაარსდა საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოება, რომლის წესდება სათანადო მთავრობამ უკვე დაამტკიცა.

11-ს ამ თვისას, ქუთაისში გამოვიდა ახალი უოკულ დღიური საზოგადო და საპალიტიკო ქართული გაზეთი „მერცხალი“.

ს. კობოლში (ქუთ. გუბ.) გახსნეს წიგნთ-საცავი და საპოლიტიკო აწ განსუენებულ გოგებაშვილის სახე-ობა-ზე. დასაარსებლნი მიმართავენ წ. კ. გ. ს. შექმნება ადო-უჩინოს ფულით, ან წიგნების შეწირვით.

ნიგოცხეთში (ქუთ. გუბ.) ახირობენ წვრილი კრე-დიტის ამხანაგობის გახსნას.

ახალი სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოება.

თავად ე. ღ. ჯანდიერის ასულმა, ა. თ. მათურელმა, თავ. ვ. ნ. ავალიშვილმა, თავ. რ. მ. ყარაღაშვილმა და სხ. ითხოვეს თბილისის გუბერნატორისაგან ნებართვა ახალ სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოების დაარსებისა: „თუშეთ-გახეთის ამხანაგობა“. ამხანაგობას მიზნად აქვს ხელი შეუწეოს თიანეთის და თელავის მაზრაში სასოფლო-მეურნეობას, მანქანების და გაუმჯობესებულ იარაღების შექნით. ამ მიზნის განსახორციელებლად, ამხანაგობას აზრდა აქვს: 1) შეიძინოს საკუთრებად, ან იქირავოს ხელმე სასოფლო-სამეურნეო მანქანები და იარაღები, რომ დაეხმაროს ამხანაგობის წევრებს და გარეშე ზირთაც, განსაკუთრებული ფასის გადახდით. 2) იქონიოს სახელმწიფოები ამ მანქანების და იარაღის შესაკეთებლად.

რომ კახეთის რკინის გზის ბედ-ილბალი უკანასკნელ დროს უკუღმართად დატრიალდა ეს აშკარაა, როგორც ის, რომ გამოსწორება ამ საქმისა ძალიან საექვეა. მაგრამ ის ფაქტი, რომ ამ უკუღმართობას ხელი შეუწყვეს თვით ქართველებმა, გამსკვალულთ თავისი პირადი ინტერესებით, რომელსაც შესწირეს დიდი ეროვნული საქმე, როგორც ნაციონალური რკინის გზა, ყურადღების ღირსია სერიოზულ საზოგადოების უმრავლესობისა. ცნობილი „იდეური“ გაზეთები - „ზაკავკასკია რე“, „თემი“ და ხანატუროვის „ტიფლისკი ლისტოკი“, სცილობენ შავი ბურუსი მოახვიონ ამ საქმეს და გააქარწყლონ მის ჩამშლელ პირთა დანაშაულობა. ბ. ბ. გვაზავეები, დიასამიძეები, „გრუზინები“ და სხვა ამ გვარი „ქართველი მოღვაწეები და ჟურნალისტები“, ხანატუროვის მარკისა დიდ ენერგიას ხარჯავენ, რომ სიმართლეს გზები აუზნიონ.

მაგრამ მათი ბოროტი ცდა უნაყოფოა. მოვა დრო, როცა ნამდვილი სიმართლე გამოჰქლავნდება ამნაირ „გრუზინებს“ უჩვენებს ღირსეულ ალაგს.

აი რასა სწერს „სახალხო გაზეთი“: „ჩვენ რედაქციას ხელში აქვს დეკუმენტები, რომელნიც ამუღავსებენ, ვინ რანაირი რთლი ითამაშა კახეთის რკინის გზის საქმეში. ამ დოკუმენტებს ჯერ ჯერობით არ გაქვეყნებთ მხოლოდ იმიტომ, რომ ვშიშობთ ამან ხელი არ შეუშლოს კახეთის რკინის გზის დაბლოკვას ჩვენსა სასარგებლოდ. როდესაც საქმე ესე თუ ისე გადასწელება, მაშინ დოკუმენტებსაც გამოვაქვეყნებთ, დეკ შიუდგომელმა საზოგადოებამ თავისი მსჯავრი დასდოს“.

მართლაც რომ „სახალხო გაზეთი“ განზრახვა, დოკუმენტების გამოქვეყნება, ერთად ერთი გზაა, რომ ქართველმა საზოგადოებამ ნამდვილად და საბოლოოდ გაიგოს კახეთის რკინის გზის საქმის ვითარება, ვინ და როგორ ეხმარებოდა ან უშლიდა ამ ნაციონალური საქმის მაწყობას. და რაც უფრო მალე გამოქვეყნდება ეს დოკუმენტები და სინათლე მოეფინება ამ საქმეს, მით უფრო უკეთესი იქნება.

კ კ ი რ ი დ ა ნ — კ კ ი რ ო ბ ა მ დ ე

შეკითხვა დეპუტატ ვ. გელოვანისა და სხვათა.

დეპუტატმა გელოვანმა სხვა დეპუტატთა ხელის მოწერით შემდეგი შეკითხვა წარუდგინა მთავრობას:

„მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის დეკლარაციაში, — გარდა მიწათ-მოწყობის შესახებ, არაფერი არ არის ნათქვამი იმ რეფორმების

შესახებ, რომელთა განხორციელებასაც აპირებენ კავკასიაში. კავკასია კი დიდი ხანია ელის საერობო თვითმმართველობას, უკვე მოძველებულ სამხედრო სახალხო მართვა-გამგეობის გაუქმებას და სხვ. უნდა მივიღოთ მხედველობაში, რომ ყველა ზემოხსენებულ კანონ-პროექტების შემუშავება კავკასიას აღუთქვა ხელმწიფე იმპერატორის მოადგილემ, გრაფმა ვორონცოვ-დაშკოვმა 1905 წელს 4 აპრილს (აქ მოყვანილია ვორონცოვ-დაშკოვის დეპეშა, გაგზავნილი თავის თანაშემწე მალამასთან); მხედველობაში უნდა მივიღოთ ისიც, რომ, თანახმად 1907 წელს უმაღლესად წარდგენილ მოხსენებისა, მოწონებულ იქმნა მინისტრთა საბჭოს მიერ 1908 წლის 14 დეკემბერს; ამასთანავე მესამე სახელმწიფო სათათბიროსაც არა ერთხელ გამოუთქვამს სურვილი, რომ ეს რეფორმები რაც შეიძლება მალე განხორციელდეს. ამიტომ ჩვენ, სახელმწიფო სათათბიროს წევრნი, სათათბიროს დებულების მე-40-ე მუხლის ძალით, ვეკითხებით მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარეს: 1) რა მდგომარეობაშია ეს კანონ-პროექტები; 2) როდის შემოიტანს მთავრობა საკანონმდებლო დაწესებულებაში სათანადო კანონ-პროექტებს. ეს ცნობები საჭიროა იმისთვის, რომ სათათბირომ ისარგებლოს თავის საკანონმდებლო ინიციატივის უფლებით.

დებუტატ ა. ჩხენკელის სიტყვა.

წარსულ კვირას დებუტატმა ჩხენკელმა (ს. დ.) სათათბიროში სიტყვა წარმოსთქვა:

ორატორი დაწვრილებითა შეეხო საქართველოს უფლებრივ და ეკონომიურ მდგომარეობას, „სადაც ადმინისტრაციული თვითნებობის თარეში აუწერელია. საქართველოს გლეხობას მიწის სივიწროვეს განიცდის. განსაკუთრებითი წესები კავკასიაში ნორმალურ წესებად გადაიქცნენ. დეკლარაციამ, სიტყვის იმ ნაწილში, სადაც თვითმმართველობაზედ იყო ლაპარაკი, კავკასიაზედ ხმა არ ამოიღრ და ამ რიგად ისევ ერობის გარეშე დასტოვა იგი. მთავრობამ უარპყო აზრიც კი თბილისში უნივერსიტეტის გახსნისა“. ორატორმა აღნიშნა სეპარატიზმის მოქორება.

ინდოეთის ვიცე-კოროლის დაჭრა.

ქალაქ დელში, ინდოეთის ვიცე-კოროლის ლორდ გარდინგს ყუმბარა ესროლეს. თავდასხმა ლორდ გარდინგზედ იმ წუთს მოხდა, როცა იგი თავის ახალ სატახტო ქალაქ დელში შედიოდა. ტრადიციის წესით იგი სპილოზე გამართულ კოშკში იჯდა. ამ დროს რევოლუციონერებმა ყუმბარა ესროლეს. ვიცე-კოროლი ბეჭში დაიჭრა. მასთანავე დაიჭრა ქოლგის მჭერელი ფარეში. ვიცე-კოროლი იმ წამსვე ავტომობილში გადაიყვანეს და სასტუმროში შეაფარეს. მისი ადგილი სპილოზედ—ფინანსთა მოურავმა და საბჭოს წევრმა ვ. ლსონმა დაიკავა და პროცესია კვლავ გაემართა დანიშნულ ადგილისაკენ. პარადის დროს ვ. ლსონმა დეპეშა მიიღო ვიცე-კოროლისაგან, რომ იგი მსუბუქად არის დაჭრილი. ამ ამბავმა დიდი აღტაცება გამოიწვია დამსწრეთა შორის. ვიცე-კოროლის დაჭრის ამბავმა ლონდონში დად. ალიაქოთი გამოიწვია, თუმცა პრესა ურჩევს მთავრობას გამოიჩინოს თავშეკავება და უწინდელი პოლიტიკური კურსი ინდოეთში რეპრესიებით არ შესცვალოს თავდასხმის დროს დაშავდა ცამეტი კაცი. მკვლეელი ვერ აღმოაჩინეს.

საზავო კონფერენციის გახსნა.

16 დეკემბერს (ახ. სტ.) ლონდონში, სახელგანთქმულ სენ-დჟემის სასახლეში გაიხსნა კონფერენცია ბალკანეთზედ ზავის ჩამოგდებისა. 12 საათზე დელეგატები ნელ-ნელა შეიყარნენ და ერთმანეთს გაეცვინენ. თორმეტს რამოდენივე წუთი უკლდა, რომ სასახლეში მოვიდა სერ ედუარდ გრეისწორედ თორმეტ საათზე მან დაიკავა თავმჯდომარის ადგილი და წარმოსთქვა მისასალმებელი სიტყვა:

გრეი ლაპარაკობდა ფრანგულად, გადაჭარბებულის აქცენტით.

ამ სიტყვაში სერ ედუარდ გრეიმ აღნიშნა მეფე ედუარდის სალამი და გამოსთქვა ის აზრი, რომ დელეგატები ინგლისში ქეშმარიტ მშვიდობიანობის და მიუყერძოვების ატმოსფერას შეხედებიან.

— ამ დარბაზში—სიტყვა სერ ედუარდ გრეიმ— დელეგატები იგრძნობენ თავს ქეშმარიტ ნეიტრალურ ნიადაგზედ, სადაც არ იქმნება არავითარი სხვა პოლიტიკა, თვინიერ მათის საკუთარის პოლიტიკისა.

პირველი სამადლობელო პასუხი მეფეს და გრე-ის ნოვაკოვიჩმა გასცა ფრანგულ ენაზე: მეორედ და მესამედ ინგლისურად წაიკითხეს თავიანთი პასუხები ბერძენმა ვენიზელოსმა და ბულგარელმა დანევმა:

შემდეგ გასცეს პასუხი ფრანგულად მიუშკოვიჩმა და რეშიდ ფაშამ.

კონფერენციის საპატიო თავმჯდომარის ტიტული დელეგატებმა სერ გრეის შესთავაზეს, რის შემდეგ გრეიმ დელეგატები საუბრეზედ გაიწვია. კრების გახსნამდე დელეგატებმა ადგილების საკითხი გადასწყვიტეს. დელეგატთა ჯგუფები კრებაზედ მაგიდას ფრანგულ ანბანის რიგით შემოუხსნდებიან: **Bulgerie, Grèce, Montenegro, Serbie, Turquie.**

ამას ჰქვია: *laute politique.*

კულტურული საქმიანობა სოფლად

საკვირაო სკოლები.

სოფლის პირველ დაწყებითი სასწავლებლები, როგორც ეს წინა წერილში აღვნიშნე, ცოტად თუ ბევრად გამრავლდნენ მხოლოდ ამ ორიოდ წელიწადში; მაგრამ, მიუხედავად ამისა, დღესაც ბევრია ისეთი სოფელი, საცა არავითარი სასწავლებელი არ არსებობს და უნდა ვიფიქროთ, ჯერ კიდევ ბევრი წელიწადი გაივლის, ვიდრე ყველა ჩვენს სოფელს ეღირსება რამენაირი სასწავლებელი: ამის თავდებია დღევანდელი პოლიტიკური პირობები.

მეორე მხრივ, დაქვეითებული ნივთიერი მდგომარეობა ჩვენის ხალხისა, ხელს უბოძავს კერძო ინიციატივას, შესაფერ სკოლების დაარსებაში, ამ ნაკლის შესავსებად. მაგრამ სკოლები რომ კიდევ მოეფინოს ყველა ჩვენ სოფელს, მაინც უმეტესი ხალხი ისევ წერა-კითხვის უცოდინარი იქნება, რადგანაც სკოლაში სწავლის უფლება აქვს მხოლოდ მოზარდ თაობას. და იქ, საცა სკოლები ეხლა არსდება, მთელი თაობა წერა-კითხვის ცოდნას მოკლებულია და დაბეჯითებით შეგვიძლიან ვსთქვათ რომ იმ დრომდის, ვიდრე შემოდებული არ იქნება კანონით ვალდებულება სწავლისა, მანამდის წერა-კითხვის არა მცოდნეთა რიცხვი მუდამ უმეტესი იქნება.

წინა წერილშივე აღვნიშნეთ, რომ ეხლანდელ-

ლი სოფლის სკოლებში უბრალო-წერაკითხვასაც ვერ ითვისებენ ბავშვები და იმასაც, რასაც ითვისებენ, მალე ივიწყებენ. ყველა აქ აღნიშნული გარემოება ავალებს ყველას, განსაკუთრებით კი სოფლის გულშემატკივარ ინტელიგენციას, მიაქციოს შესაფერი ყურადღება სოფლის მცხოვრებთა ამ ნაკლს და საერთო ძალით იზრუნოს მის გასაკურნავად. დღევანდელ პირობებში აქ აღნიშნულ ნაკლს—სოფლის მცხოვრებთა წერა-კითხვის და გონების განვითარებაში—ცოტად თუ ბევრად, ჩემის ფიქრით, შეავსებს სოფლებში საკვირაო სასწავლებლების დაარსება. ამ სკოლებში წერა-კითხვის სწავლებს-ს გარდა, რის სწავლაც შეუძლიან სულ ყველა ხნისა და მათ შორის მოხუცსაც, იკითხება სხვა და სხვა წიგნები: მეურნეობის სხვა და სხვა დარგიდან, ისტორიიდან, მწერლობიდან და საერთოდ იმ საგნებიდან, რაც გლესს დღეს აინტერესებს. ამაზე ბევრს შეუძლიან მიპასუხოს, რომ ყველა ეს კარგია, მაგრამ მის განსახორციელებლად საჭიროა ჯერ ნებართვა და მერე საკმარისი ძალები. როგორც ერთის, ისე მეორის მოპოება კი ჩვენის სოფლისთვის დიდ სიძნელეს წარმოადგენსო. ამაზედ დაბეჯითებით უნდა მოგახსენოთ, რომ ეს ყველაფერი ისე ძნელიც არ არის. რაც შეეხება ნებართვას—ამის მოპოების მაგალითები კიდევ არის ჩვენს სოფლებში, მაგ. ს. კარდანახში შარშანდელს აქეთია არსებობს საკვირაო სასწავლებელი, ამ ცოტა ხანებში მოაწყობენ ს. გურჯაანშიაც; მხოლოდ ამისთვის საჭიროა, რომელიმე სანდო პირმა იშუამდგომლოს ს. სკოლების ინსპექტორთან. უფრო უკეთესი იქნება თუ პასუხის მგებლობას იკისრებს მღვდელი. მეორე მოსახზრების შესახებ—შესაფერ შეგნებულ ძალის უქანლობა სოფელში—რასაკვირველია, დიდი ნაკლია და კარგი იქნება რომ ბევრი გვყავდეს სოფლად ინტელიგენცია, მაგრამ ამ მხრივაც არა ვართ ჩამორჩენილები, რადგან ზოგ დიდ სოფელში ამ ყამადაც მოიპოვება: რამდენიმე მღვდელი, რამდენიმე მასწავლებელი. ექიმი და აგრეთვე ადგილობრივი ინტელიგენცია—ამისთანა სოფელში კი ამ საქმის მოწყობა სულ ადვილია; მაგრამ, ჩემის აზრით, ამ სკოლის მოწყობა შეიძლება იქაც, საცა მღვდელი და ერთი ან ორი ინტელიგენტი მოიპოვება, თუკი ეს უკანასკნელნი ცოტად თუ ბევრად გამსჭვალულნი იქნებიან ხალხისადმი სამსახურის სურვილით. კვირა-უქმით წ. კ. სწავლება და წიგნების წაკითხვა, დამერწმუნეთ რომ არც ისე ძნელია, საარგებლობა კი, ამგვარის საქმიანობისა სოფელში პირდაპირ აუწერელია, როგორც

თვით სოფლის მცხოვრებისთვის, რომელნიც წერაკითხვის გარდა პატარა რასმეს წაკითხულს გაიგებენ, აგრეთვე თვით მასწავლებლებისთვის, რადგანაც ამით სოფელსა და მის შორის კავშირი და პატივისცემა მყარდება, რაც ესე ძლიერ საჭიროა ჩვენის სოფლის ინტელიგენციისა და გლეხისათვის, რომელთა შორის დღეს დიდი უფსკრულია ჩატეხილი მაგრამ საჭიროდ ვსთვლი აღვნიშნო რომ იმ შემთხვევაშიაც, როცა ბევრია ინტელიგენცია და, მეორეშიაც, როცა ცოტა, საკვირაო სკოლის ხეირიანად წასამართავად საჭიროა ვისიმე მორალური დახმარება და შემუშავება შესაფერ სახელმძღვანელო პროგრამა. მაგრამ ამ შემთხვევაში ესეთი დახმარება მოვალეა გაუწიოს ქ. შ. წ.-კ. გ. ს—ებამ, პირადათ მთავარ გამგეობის სახით იქნება იგი, თუ ადგილობრივ განყოფილების საშუალებით, ეს მათ უმეტეს, რომ ასეთ სკოლების დაარსება მის პირდაპირ მოვალეობას შეადგენს.

მროველი.

ქართველი „ტიმირიაზევი“

— რა შეგიძლიათ სთქვათ იულიოს კეისარზედ? ჰკითხეს გიმნაზიელს.

გიმნაზიელმა არამთუ არაფერი არ იცოდა, გონება მახვილიც გამოდგა და უპასუხა:

— არაფერი, კარგის მეტი?

— რა შეგიძლიათ სთქვათ „შეერთებაზედ“?

ჰკითხეს თავ. თუმანიშვილს.

— არაფერი, კარგის მეტი!

— როგორ? სულ არაფერი?

— სულ არაფერი! მე ციფირებისა არა ვიცი რა. მე ვიცი მხოლოდ რომ მაგისტრალი მუდამ სჯობიან პატარა ტოტსა, უნივერსიტეტი—ნაციონალურ სკოლას, მცხოვრებთა უმრავლესობა—თავად-აზნაურობას და მთელი მხარე—საქართველოს!

ეს სულ თავად თუმანიშვილის აფორიზმებია. შემთხვევა გვაქვს მიულოცოთ ჩვენს დამყაყებულ მამულიშვილებს, რომ საქართველოსაც ჰყოლია თავისი კუზმა პრუტკოვი.

მაგრამ, როცა კამერ-იუნკერი გვასწავლის რა სჯობია სწავლა განათლებისთვის, ეროვნული სკოლა, თუ უნივერსიტეტი, ნება გვაქვს ვკითხოთ აზროვნობის ამ კოკროჩინას:

ამ დასკვნამდე „თავის ჭკუით“ მივიდა, თუ ეს არის მზა-მზარეული ფორმულა, ბოძებული სხვა და

სხვა სამინისტროებისა, ბანკებისა და იმ სფერებისაგან, სადაც მოუხდა მას ყოფნა, ვიდრე მოახერხებდა „შეერთებას“?

გაკვეთილის ასე კარგა შესწავლისთვის თუმანიშვილმა მიიღო კურტაყი და დირექტორის ადგილი.

ასეთი „ნიშანი“ მწარე ფიქრებს გვიღვიძებს.

თუ ღმერთმა მოგვასწრო უნივერსიტეტს, მე დარწმუნებული ვარ „ჩვენი სასიქადულო პავლუშა“ რექტორის ადგილს მიიღებს.

მისი საზოგადოებრივი კარიერა იქიდან დაიწყოს, რომ თავდაპირველში მხლოდ ამბობდნენ:

— იცით რა? არც ისე სულელია!

— და სამშობლოც უყვარს!

მერე ამბობდნენ:

— კეთილიც არის!

მაგრამ ამას ამბობდენ უკვე მაშინ, როცა თავად თუმანიშვილმა ერთ საზოგადოებას გრამოფონი შესწირა.

ამის შემდეგ ცოტა სხვანაირად დაიწყეს ლაპარაკი.

— იცით რა? ძალიან ჭკვიანია!

— ჭველმოქმედების ნიშნები ეტყობა!

როცა ერთი გაზეთის გამოცემას მიჰყო ხელი მაშინ ექვიც აღარ იყო, რომ ლიბერალიზმის აშკარა ნიშნებიც ეტყობოდა და რომ დებუტატთა საკრებულოს დამყაყებულ ატმოსფეროში სუფთა ჰაერის ახალი ნაკადული შეეშვათ.

დაიწყეს ლაპარაკი:

— არ შეიძლება, მარშლად ავირჩიოთ?

შეიყარნენ აზნაურები.

იმსჯელეს, იკამათეს და იმ დასკვნას დაადგნენ რომ მარშლადაც გამოდგება.

— არც ისეთი ლიბერალია, რომ მარშლობა ვერ შესძლოს და არც ისეთი ჭკვიანია, რომ საშიში იყოს!

აი ის საფუძველი, რომლის ძალითაც აირჩიეს მარშლად. მაგრამ მიუხედავად ამისა, თავადი თუმანიშვილი მაინც ნამეტანი „ლიბერალი“ გამოდგა.

აი მაგალითიც.

ერთი დაწესებულების იუბილეი იყო. თავად-აზნაურობას უნდოდა რითიმე აღებეჭდა ეს იუბილეი, მაგრამ კონკრეტული ვერა გადასწყვიტა რა.

— თქვენო აღმატებულებავ! ეუბნებოდა თავადი თუმანიშვილი მეორე დღეს ერთ ბობოლას. ჩვენ გადასწყვიტეთ თქვენი დღესასწაული ბიუსტების მორთმევით აღვნიშნოთ.

ბიუსტები ასი თუმანი ელირება.

მეორე დღეს დეპუტატთა საკრებულო „ლიბერალ“ ზავლუშას დაეძვბდა.

— უდანოთ დაგვეკლა! იძახდნენ „რეაქციონური“ მარშლები; ბიუსტები კი შეკვეთილი იყო.

თავადი თუმანიშვილი ტრალიკულ მდგომარეობაში ჩავარდა. მირთმევა აღარ შეიძლებოდა: ხოლო ამ ბიუსტების სახლში დადგმა, მის „ლიბერალობას“ ეწინააღმდეგებოდა.

იმიტომ რომ ცოტა „სხვანაირი“ ბიუსტები იყო. მიუხედავად ამისა, მისი ლიბერალობის ხმა თანდათან ეფინებოდა ხალხს.

ამასობაში ლიბერალურ თავად თუმანიშვილს ერთი თვისება აღმოაჩნდა.

— ყბედობს! ამბობდა ყველა.

— პირზედ არა დაადგება რა!

— არ გეუბნებოდით, რომ არც ისეთი ქვეინია! ამბობდენ ამაზედ ბებერი „ზუბრები“.

ამ დროს თავადი თუმანიშვილი კამერ-იუნკრის მუნდირზე ოცნებობდა და საყმაწვილო ყურნალ „ნაკადულს“ სცემდა.

— მიუხედავად ამისა კამერ-იუნკრის მუნდირი მაინც არსად სჩანდა.

ლამდამობით მას ელანდებოდა პართენ გოთუა, რომელმაც დასაწყისშივე დანაგხა მისი კარიერა და შეუღღა „ВОЗРАЖДЕНІЕ“-ს ყველა ნომრების მოსაბობას.

როცა „ვოზროჟდენიეს“ ნომრები სულ გაწყდა—მიიღო კამერ-იუნკრობა.

— შორს წავა! იძახდნენ მაშინ.

მაგრამ მისი მთავარი ნიჭი ჯერ არ გაფურჩქნილიყო.

რა არის კომერცია,

რა არის კონცესია,

რა არის რეალიზაცია, თავად თუმანიშვილმა ჯერ არ იცოდა.

ახალ კლუბში სიარულმა მასში სინემატოგრაფის სიყვარული განაღვიძა. ცქერა და სიამოვნება კარგი იყო, მაგრამ სინემატოგრაფის კომერციულმა მხარემ გაიტაცა —

— და სადღაც ჩრდილოეთ კავკასიაში მან გამართა თავისი საკუთარი სინემატოგრაფი.

— კამერ იუნკერი!

— მარშალი!

— რედაქტორი!

— გამოშკემელი.

— სინემატოგრაფისტი!

— ნავთის მწარმოებელი!

ყველას თვალები აეხილა.

— დიდი ნიჭია!

— ნამდვილი ქართველი „ტიმირიაშვილი“, ამბობდა საქმის ხალხი და მისმა მრავალფეროვანმა მოღვაწეობამ მრავალს საღერღელი აუშალა.

დაიწყეს დენა პატარა „პაიშიკებმა“, ამ მსხვილ კომერციულ ბაკარის პატარა „აპარისტებმა“.

ჯერ მსხვილები არსად სჩანდნენ.

ისინი უცდიდნენ კახეთის რკინის გზის რეალიზაციას და რეალიზაციის სისრულეში მოყვანის თანავე გამოჩნდნენ მსხვილი მოთამაშენიც.

თავადი თუმანიშვილი ამ დროს იმ კოლეგის წევრი იყო, რომელიც აწარმოებდა კახეთის რკინის გზის საქმეს.

თავად-აზნაურობამ იგი ქალაქის თვით მმართველობაში გაგზავნა. საქირო იყო სადგურის ადგილი, თუ ქალაქი ამ ადგილს უფასოდ დაუთმობდა.

ხატისოვმა უკვე იცოდა თავად-აზნაურობის აზრი და თავის მხრივ თანახმა იყო მიწა უფასოდ დაეთმო კახეთის რკინის გზისთვის.

მიუხედავად ამისა, ხატისოვსა და თუმანიშვილის შორის ასეთი ლაპარაკი მოხდა.

— თქვენო ბრწყინვალეებავ! ქალაქი მზად არის უფასოდ დაგითმოთ ადგილი.

— მაგრამ, ალექსანდ ივანიჩ! თქვენ მოგვეცით მიწა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ თავად აზნაურობა თითონ იქნება პატრონი გზისა.

— ეგ ჩვენთვის სულ ერთია, თავადო! თავად-აზნაურობა გვთხოვს მიწას, ქალაქიც აძლევს მას.

ჩვენ არაფერ პირობას არ გიდებთ.

— დამიჯერეთ, იმ პირობით მოგვეცით, როგორც მე გეუბნებით.

— მაშ გადავცით თავად-აზნაურობას შედეგი ჩემი აზრი: ქალაქი მზად არის დაგითმოთ უფასოდ ადგილი, თუ თქვენ თითონ იქნებით პატრონი გზისა.

— გმადლობთ!

ამ დროს თავ. თუმანიშვილი ბეჭდავს წიგნს ათონის შესახებ.

ან კიდევ სცენა... მაგრამ პეტერბურგში.

თუმანიშვილი ჯერ კიდევ ბაქოს გზის გაყვანას არ აპირებდა.

პეტერბურგში მან გაიცნო ვიღაც ბელენსონი.

— თქვენო ბრწყინვალეებავ! გსურთ კახეთის რკინის გზის დირექტორობა? მაშ მომიხერხეთ კონცესიის ყიდვა ხუთასი ათასად.

თუმანიშვილი გარბის თავად აზნაურთა რწმუნებულებთან და არწმუნებს ამ „სასარგებლო“ საქმეში.

ამ დროს თავად თუმანიშვილს მთელი თავისი მდიდარი კოლექცია საისტორიო და საარქეოლოგიო საზოგადოების მუზეუმში გადააქვს.

კახეთის რკინის გზის რეალიზაციის საქმეში იყო აგრეთვე ვიღაც კრაუზე. ტიპიური ფიგურა ბირჟისა, სპეკულიატი და „საქმის კაცი“ იძლეოდა კონცესიაში სამასი ათას მანეთს და თხოულობდა, თავად აზნაურობას რწმუნების ქალაღლი მიეცა. მე ვლასარაკობ დოკუმენტზედ, რომელიც ინახება დეპუტატთა საკრებულში.

დიმიტრი ჩოლაყაშვილი უარს ეუბნება კრაუზეს, გიორგი თუმანიშვილი ხელს არ უწერს რწმუნების ქალაღლზედ და მარტო ერთი პავლე თუმანიშვილი ეთანხმება კრაუზეს.

რას დაჰპირდა კრაუზე თუმანიშვილს, არ ვიცით, მაგრამ ასეთ „საქმეში“ დირექტორის ადგილზედ ნაკლები რაღა იქნებოდა.

ამ დროს თავ. თუმანიშვილი აწესებს სადრამო თხზულებათა პრემიებს.

ეს მაგალითები მომყავს, როგორც წინასწარი ეტაფები იმ საქმისა, რომელსაც შემდეგ „შეერთება“ ეწოდება.

ამასობაში თავ. თუმანიშვილი იძენს ახალ ტიტულს:

- კამერ-იუნკერს
- მარშალს
- რედაქტორს
- გამომცემელს
- სინემატოგრაფისტს
- ნავთის მწარმოებელს

ემატება ახალი სახელწოდება: სიღნაღ-ბაქოს რკინის გზის კონცესიონერისა.

თავადი თუმანიშვილი პეტერბურგშია.

დადის მინისტრებთან მილიონერებთან.

აქ პირველად იგებს იგი, რომ კახეთის რკინის გზა ერთგვარი პოლიტიკური ლგოტა იყო, რომელსაც მთავრობა ეხლა „ნედლოროზუმენის“ უწოდებს.

— ფეოდოროვმა იცოდა, რომ მე ცნობილი ადამიანი ვარ, გვეუბნება ცინიკურად თუმანიშვილი.

— თუმანიშვილმაც იცოდა რომ ფეოდოროვიც ცნობილი ადამიანი იყო.

თუმცა ერთ კომედიაში პირდიპირ არის ნათქვამი:

„ჩვენ არ ვიცოდით ვინ იყავით თქვენ თქვენ არ იცოდით— ვინ ვიყავით ჩვენ“

მაგრამ ვსთქვით რომ ფეოდოროვმა იცოდა, თუ რა ცნობილი ადამიანი იყო თუმანიშვილი.

ყოველ შემთხვევაში, ამდენი ახალ რკინის გზის გახსნის შემდეგ და „დიდ ინდოეთის გზის“ გაყვანის შემდეგ, მისი „ცნობილება“ არამც თუ ფეოდოროვამდის, ინდოეთის მალარაჯებამდისაც მივა და ამდენი საქმის მომქმედს, თუ ამდენი რკინის გზაც ექნება, ბაგაჟით შეუძლიან თავისი „სახელის“ გაზაფხა ქვეყნის ყველა კუთხისკენ.

მაგრამ ამაში არ არის საქმე, ხაკმარისი იყო კავშირი აქ ცნობილ პირთა“ რომ თბილისში უკვე ტელეგრაფმა მოვიდა.

— შეერთება მოხდა!

კამერ-იუნკერი საუკეთესო ქიმიკოსი გამოდგა და აფთიაქრულის მოხერხებით გასთქვიფა ერთმანეთში კახეთისა და სიღნაღ-ბაქოს გზები.

— გამოვიდა რაღაც „პარაშოკი“:

კახეთის რკინის გზის მაგიერ—

„პავლეშო-ტუმანოვსკაია დაროვა.“

და ეს იყო უდიდესი „ლიბერალიზმი“ თუმანიშვილისა! გაუმარჯოს მცხოვრებთა უმრავლესობის ინტერესებს! გაუმარჯოს საერთო მხარის ინტერესებს.

ძირს თავად აზნაურობა

და კახეთის რკინის გზის დამოუკიდებლობა!

მაგრამ თავად-აზნაურობა მაინც გულუბრყვილო გამოდგა და შეეკითხა თუმანიშვილს.

— შეგვატყობინეთ როგორ არის დაცული თავად-აზნაურობის ინტერესი! პასუხი არ იყო.

— ავთ ვარ! ბილეთი ვერ ვიშოვე. იმედია, ჩემს ყუთს დასდგავთ!

— ახ! რამდენი საქმე მაქვს! ამბობდ, ამ დროს თუმანიშვილი და რომ თავისი დიპლომატიური ნიჭი ყველასთვის ცხად ეყო, დააარსა კომისია ათონის მონასტრისა.

ისეთ „მართმადიდებელ“ ქრისტიანად მოაჩვენა ყველას თავი, რომ, კათოლიკე რომ არ ყოფილიყო, ავტოკეფალისტები კათალიკოსადაც დაასახელებდნენ

მანამდის კი გამართა ჩაი და „პეჩენიების“ მაგივრად, სამღვდლოებას „პროტესტი“ ჩამოუორიგა. ჯერ მოაწერა ხელი „ემინენცმა“.

მერე მისმა „პრეზოდლობიემ“.

არას ვამბობთ საარქეოლოგიო და სამოქალაქო ჩინებზედ! და საქმე დაგვირგვინდა იმით რომ საქართველოს საარქეოლოგიო და საისტორიო საზოგადოებამ მიართვა დიპლომი.

ჩვენ არავითარი სურვილი არა გვაქვს ამ საზოგადოებასთან გაუმართოთ კამათი იმის შესახებ, თუ რა უფრო ძვირფასია თანამედროვე ქართველებისთვის თამარ დედოფლის:

- „დეკატი“
- „მარჩილი“
- „ფარა“
- „ფლორი“

თუ თანამედროვე „რუბლი“, რომელიც აიღო თავად თუმანიშვილმა კახეთის რკინის გზის „გასაღებაში“, და რომელიც მოაკლდა იმავე ქართველობას ამ გზის გაბათილებით, მაგრამ ასეთი თავშეუკავებელი დემონსტრაცია იმ წუთში, როცა საკითხი „პატიოსან სახელის“ შესახებ ჯერ კიდევ გადაწყვეტილი არ არის, ნიშნავს

არქეოლოგიურ ეტრატების ბეტყას და არქეოლოგიურ მტვერის დაყენებას, იმ განზრახვით, რომ მთელი „აწყო“ თუმანიშვილისა ამ მტვერით დაჰფარონ.

რა იქნება შემდეგ, არ ვიცით.

ვიცით მხოლოდ, რომ თუმანიშვილის ტიტულს

- კამერ-იუნკრისას
- მარშლისას
- რედაქტორისას
- გამომცემლისას
- სინემატოგრაფისას
- დირექტორისას

მიემატა კიდევ ერთი ტიტული:

დიპლომიანი წევრი საისტორიო და საარქეოლოგიო საზოგადოებისა.

კარგი სიმპტომა!

და რაც უფრო მალე გახდის ეს საზოგადოება თუმანიშვილს არა თუ მარტო დიპლომიან წევრად, არამედ თავის საარქეოლოგიო კუთვნილებად — მით უკეთესი იქნება.

ის უნდა შევინახოთ მუზეუმში, როგორც ავტორი იმ „პარაშოკისა“, რომელსაც —

„პავლეუშო-ტუმანოვსკაია დაროვა“ ჰქვია.

ფარსმან-ფარუხი.

ბაღკანეთის ომი და ზავი

როგორც მოსალოდნელი იყო, მოკავშირეთა და ოსმალთა, შეალიეს ერთმანეთს თავისი ძალები და ჩატალჯის კედელ ზღუდესთან ზავი ჩამო-

აგდეს. გამარჯვებული მოკავშირენი ხედავდნენ, რომ ჩატალჯა არა მარტო საფლავად შეიძლება ექცეს ათი ათასობით მეომარს, არამედ იმ კლდეთაც, რომელზედაც დაიმსხვრევა მათი აბოზოქრებული ზღვა გამარჯვებისა და აღფრთოვანებისა.

გაბერტყილი ოსმალნი კი, ამ ციხე-სიმაგრეში და თუ მოესწრებოდნენ ნამდვილს გამარჯვებას და ოსმალთ ხირიმის სახელის აღდგენას. მაგრამ ორთავ მხარეს მეტად ბევრის დაკარგვა შეეძლო ამ ბუნებრივ და ხელოვნურ წრესთან და შეჩერდნენ: ზავი ჩამოაგდეს. მთელი ევროპის ყურადღება ახლა ლონდონშია გადატანილი, საცა მებრძოლთ წარმომადგენელნი სცდილობენ დროებითი ზავი ხანგრძლივ მშვიდობიანობად აქციონ.

მოახერხებენ კიდევ, უეჭველია, რადგან ომმა ყველას კარგად დაანახვა, თუ როგორ შეუძლიან თანამედროვე იარაღს რამდენიმე კვირაში ისტორიული, ტერიტორიული და სხ. ცვლილებანი მოახდინოს. მეტად სახიფათოა ომი, რომ დათმობის გზას, არ დაადგეს ორთავ მხარე.

მაგრამ ყველაზედ „უცნაური“ ის არის, რომ მშვიდობიანობის კონფერენციაზე რიგდებიან არა მეომარნი მხოლოდ, არამედ არამკითხვე-მოამბენიც. ავსტრიამ აავსო თავისი ქვეყანა ჯარით და საომარი სამზადისით ყველა სახელმწიფონი ჩააფიქრა. საზღვრებზედ ლაშქრები დააყენა და ციხე-სიმაგრეებს პირი და ზურგი გაუმაგრა. გერმანიამ და იტალიამ გული გაუკეთეს, ძველი ხელშეკრულობა განაახლეს ავსტრიასთან და ომში შევლას დაჰპირდნენ.

მერე ვის ეომება ავსტრია? თითქო მტერი არსაიდანა სჩანს და რას ფაფხურობს? მაგრამ იცის, რასაც სჩადის: ვალმა დაობს, რომ გამოღმა მიინც დარჩეს.

ყოველთვის, როცა კი მოსახერხებელია ავსტრია ცდილობს ვისმე რამე გამოჰგლიჯოს, მაგრამ პირდაპირი ბრძოლით ვერასა ჰბედავს. სარგებლობს მხოლოდ სხვისი გულუბრყვილობით, შიშით და საქმის გამწვავებით. რასაკვირველია, სერბიას არ შეუძლიან გაუმკლავდეს ავსტრიას და აი აქეთკენ მიმართა თავისი ზრახვანი „ორპირმა“ სამეფომ. ევროპის სახელმწიფოთ ეშინიანთ საერთა-შორისო ომისა და როგორც ბოსნია-გერცეგოვინას ანექსიის დროს, ავსტროუნგრეთს იმედი აქვს, რომ რუსეთი ეხლაც არ გამოეჭამება თავის მოძმე ხალხს. რუსეთის დიპლომატია ყოველთვის იჩენდა არა მარტო მშვიდობას, არამედ გულუბრყვილობასაც კი და იაპონიასთან ომის შემდეგ ხომ სულ დაეკარგა საომარი ჟინი.

მართა ამით აიხსნება ის უდიერი მოპყრობა რუსეთთან ევროპის დიპლომატიისა. ეხლა ავსტრია ვერ აიტანდა რუსეთთან ომა და, შესაძლებელია, აღიგებოდა პირისაგან ქვეყნისა, რადგან ბალკანეთის სლავიანთა „ფედერაციამ“ მრავლათ დასახლებულ სლავიანებს ავსტრო-უნგრეთში, აღუძრა სურვილი განდგომისა და მონათესავეთა ფერხულში ჩაბმისა. მაგრამ, ამისდა მიუხედავად რუსეთის დიპლომატია ულოლიავეებს და ელაქუცება ავსტრია-ევროპის გაათახსირებულ დიპლომატიას და ეროვნულ თავმოყვარეობასაც კი ბღალავს თავისას, რომ შეტაკება არავისთან მოუხდეს. ეს რომ მშვიდობიანობის სიყვარულით იყოს გამოწვეული, რუსეთის საზოგადოება შეურიგდებოდა მთავრობას, მაგრამ ეს მხოლოდ უვიციობით და შიშით გამოწვეული ნაბიჯია, რომ თავის „მოდით“, გამარჯვებულ და სისხლის დამღვრელ ბალკანელებს მხარს ვერ უქტერენ და ავსტრიის მზაკერულ ზრახვათ ხელს უწყობენ. რუსეთისთვინ ეხლა ყველაზედ მარჯვე დრო არის აღავმოს ავსტრიის გაუმადლოება და სხვისი ხელით ნარის გლეჯა, როცა სლავიანთა სისხლი იღვრება და ავსტრიელთა სამეფო კი ფუვდება და ნოციერდება ამ სისხლით, მაგრამ „შიშს დიდი თვალები აქვსო“, ამბობენ რუსები და მართლაც ავსტრიის ფახი-ფუხი და ტრაბახი ომი სუნად ელანდებათ. თორემ განა აშკარა არ არის, რომ ავსტრია ნამდვილად ომისთვის არც მზათაა და არც შეუძლიან ომი, რადგანაც ეს მისი სიკვდილის მომასწავებელი ომი იქნება.

კიდევ ერთხელ ნახა ქვეყანამ, რომ რუსეთის დიპლომატიას ევროპის სახელმწიფონი ბავშვივით ათამაშებენ და აშინებენ: ბუა მოდისო — ევროპის ომიო და ამ დროს ხელებს ითბობენ იქ, საცა ცუცხლი სხვამ თავისთვის დაინთო.

მეომარი.

მ. კავსადეს კონცერტი. არ შეიძლება ვსთქვათ, რომ კავსადეს კონცერტმა დააკმაოფიფლოს მუსიკალური მოთხონილება თანამედროვე ქართველი ინტელიგენტი-სა, მაგრამ ერთი სმართლიანი მისწრაფება იმ ახალგაზრდა ლოტბარისა უგულასათვის თვალსაჩინოვ არის და სსინხრულთვ: ეს — დაცვა წმინდა ეროვნული ხსსათისა. ნოვატობობა, ახალი ჳანგების შეტახა ეროვნულ მუსიკალურ-ზოეზიაში. მისი გაუმჯობესება — განვითარება ფრად სსსურველი მოვლენა, მაგრამ იქ, საცა ჳეენსავით, ქვეყანა ღარბია სტატისტიკურის ცნობებით, საცა გა-

მეფეებულაა სსშობლო ისტორიის უცოდინარობა, საცა უმეტესობა ინტელიგენციისა უფრო კარგად იცნობს რუსეთის, ევროპის და მათს მუსიკასაც, ვიდრე თავის მსლობელს სსქართველთს არ შეიძლება არ მივესდამით ამ ცდას ნამდვილ ეროვნული სსკალბლების შეგრეეება-ადგენისის და ფართუ სსზოგადოებისთვის განცობას.

ზეენ გვეფოს ნიჭიერი შემუსიკენი, გვეფანს შემგრებნიც ხადხური სიმღერა-ზოეზიისა, მაგრამ ცოდნალი გ:დომიციენი ეროვნული სსკალბლებისა, საერო თუ სსსულიერო ხსსათისა — შეტად ნაკლებია.

ამ მხრივ, კავსადეს გუნდი დიდი მადლობის დირსია და უსურვეთ კიდევ წინ მსვლელობას ამ გზასკედ, რომ სსეებთან ერთად ჩაუერთოს სსფუძველია ეროვნულ სიმღერა-სსკალბლების გავრცელებას, რასკედ ჳეენმა კომპოზიტორება და შემუსიკეთ უნდა ააშენონ და განავითარონ ქართული ოპერას და მუსიკის მომავალი. მაგრამ უნდა აღნიშნოთ სსუტი მხარეებიც კავსადეს გუნდისა. როგორც ცდა — ეს კონცერტი კარგი იყო, მაგრამ ამ გზით სსარული დიდს თანავრძინობას ვერ იზოვის სსზოგადობაში. ვერ ერთი, შეტად სსუსტი და არამუსიკალური ხმები უმრავლესობისა ახდენდა თვით სსკალბლების იერს; ხმების შემუსიკება იქამდის სსუსტი იყო, რომ ლოტბარი იძულებული იყო ხელებით, მაიმიკით და მოძრახობით შეტი გამოეხატა, ვიდრე ეს სიმღერებით სურათდებოდა.

ზეენი ეროვნული სიმღერების სსხვა და სსხვაფერობა ამ კონცერტსკე ნაკლებ იყო გამოხენილი და ერთფერი სიმღერების ზომს კი ძალიან გაჳიანურებოდა.

ორიგ:ნალურმა მუსიკალურმა სტენებმა ცუკვით და ჩანგურით გამოიწვიეს საერთო ერთუნობაში და ტაშის ცემა, მაგრამ ლოტბარი არ უნდა გაიტაცოს ასეთმა მსუბუქმა თვანებმა: ეს იყო გამოხატული ადტაცება მშობლიური სურათებისადმი და არა მუსიკისადმი, რასკედ უნდა უფრო შეტი უურადლება მიექცეს.

მაინც ვიტყვით, რომ იმ მატერიალურ და ხმოვან სსშუალებით, რომელიც ხელთქ ქონდა ბ-ნ კავსადეს — ფრად სსგულისხმო შედეგს მიადწია და სსზოგადობაც მოვალეა დანხარების ხელი გაუწოდოს. უსურვეთ მუყაათს მუშას კარგს მომავალს და იმედინა გვაქვს, რომ მისი ცდა ბედის მომხსენება.

დამსწრე.

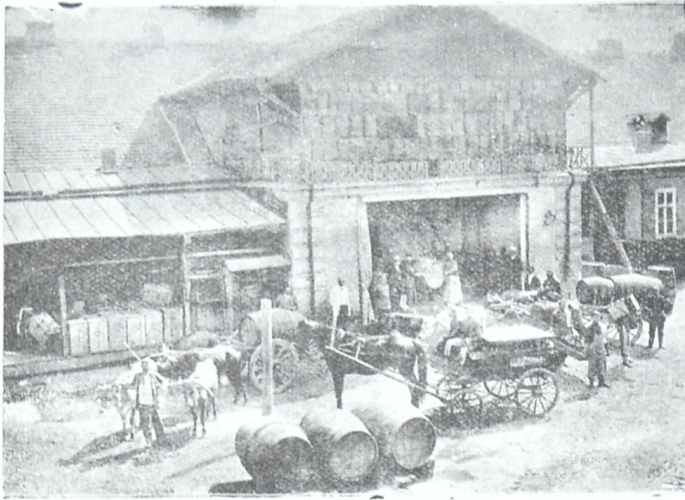
რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

მ ო ი თ ხ ო ვ ე თ ყ ვ ე ლ გ ა ნ

კოოპერატიული ღვინო

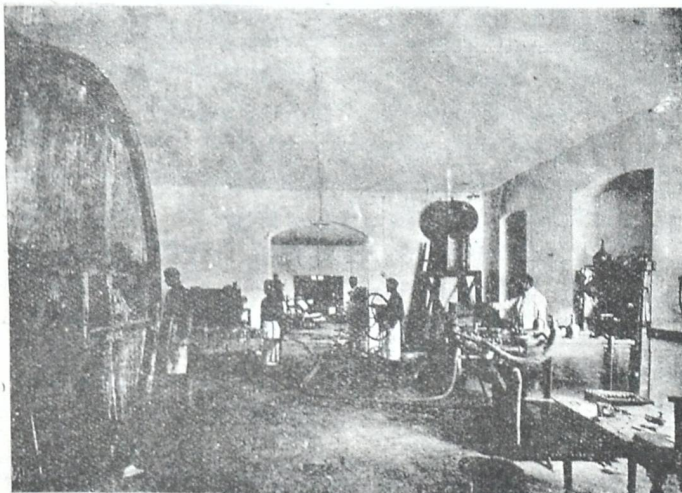
საზოგადოება „კახეთი“-სა

ეზო საზოგადოება „კახეთისა“: ღვინის მოტანა და გატანა

საზოგადოებას 15 წლის განმავლობაში გაუყიდა 1,000,000 ვედრო ღვინო 3,000,000 მან.

საზოგადოებას აქვს განყოფილებანი: ბაქოში, ასხა ბაღში, ტაშკენტში. ბათომში, მოსკოვში, არმავირში ლექსანდროპოლში, ეკატერინოდარში.

სარდაფი „კახეთისა“: ღვინის გადაღებ-გადმოღება

საზოგადოების ადრესი: თბილისი, გოგოლის ქუჩა, საზოგადოება „კახეთი“

მევენახეთა საზოგადოება „კახეთი“ დაარსებულია 1894 წელს. საზოგადოებაში არის 164 წევრი. „კახეთის“ საზოგადოების წევრებს აქვთ 866¹/₂, დესეტინა ვენახი, საიდანაც უზიდავენ საზოგადოებას ნამდვილ კახურ ღვინოს!

კალა ერთობაშია!

კახელებო! ჩაწერეთ საზოგადოების წევრებად და ამით დაიხსენით თქვენი სარჩო-საბადებელი სირაჯ-ჩარჩების ცარცვისაგან და მასთან ერთად შეუწყეთ ხელი ღვინით და საქმეში მონაწილეობით. ყოველ კახელისთვის ფრიად სასარგებლო „საზოგადოების“ გაფართოება— გაძლიერება, მისი წევრების გაძლიერების და გამდიდრების მომასწავებელია.

უპანასაძელ დროს საზოგადოების საქმიანი მოქმედებით და მამიდად დაქმნებულია.

მოითხოვეთ საზოგადოების წესდება.